

SPECIFIČNOSTI VRŠNJAČKIH KONFLIKATA U ADOLESCENCIJI

Danijela Petrović¹

Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Beograd

U radu su izloženi rezultati ispitivanja sprovedenog na kvotnom uzorku od 530 adolescenata. Ispitivanje je realizovano u 11 gradova i 26 škola. Istraživanjem su bila obuhvaćena dva uzrasna nivoa (12 i 16 godina).

Za ispitivanje percepcije karakteristika konflikata korišćena je metoda retrospekcije konfliktnih sadržaja sa vremenskim intervalom prisećanja od nedelju dana. Distinktivne karakteristike vršnjačkih konflikata u adolescenciji izdvojene su kroz njihovo poređenje u odnosu na konflikte sa prijateljima, romantičnim partnerom, roditeljima, braćom/sestrama i nastavnicima.

Rezultati istraživanja pokazuju da konflikti sa vršnjacima imaju određene specifičnosti. Mada su ređi nego sukobi sa roditeljima i braćom/sestrama, konflikti sa vršnjacima u adolescenciji su rasprostranjen fenomen. Adolescenti se u proseku sa svojim vršnjacima u toku jedne nedelje sukobe više od 13 puta tj. skoro dva puta u toku jednog dana. Razlozi zbog kojih dolazi do sukoba sa vršnjacima su umereno značajni. Najčešći razlozi sukobljavanja su zadirkivanje i neumesne šale, namerno provociranje, ogovaranje, vređanje i nepoštovanje razlika u mišljenju. Posle nastavnika, vršnjaci su za adolescente najmanje značajne osobe u sukobu. U odnosu na konflikte u ostalim tipovima socijalnih odnosa, konflikti sa vršnjacima su za adolescente najmanje neprijatni. Popuštanje je najmanje, a nadmetanje je najviše zastupljena strategija rešavanja sukoba sa vršnjacima. Kao i većina sukoba na ovom uzrastu, sukobi sa vršnjacima su kratkotrajne konfliktne epizode.

Ključne reči: vršnjački konflikti, adolescencija, percepcija konflikta, strategije rešavanja sukoba, interpersonalni konflikti

¹ ✉: dspetrov@f.bg.ac.rs

UVOD

U adolescenciji dolazi do naglog širenja socijalnog sveta, odnosno, povećava se broj i raznovrsnost socijalnih odnosa u koje adolescenti stupaju. Ujedno, adolescencija je i period kada vršnjaci dobijaju sve veći značaj, tako da je uspostavljanje kvalitetnih vršnjačkih odnosa jedan od bitnih razvojnih zadataka u adolescenciji. Proširenje socijalnog polja u adolescenciji praćeno je i povećanim suočavanjem sa sukobima, jer se sa raznovrsnošću i brojnošću socijalnih interakcija povećava i verovatnoća suprotstavljanja različitih interesa, čime konflikti neminovno postaju sve značajniji vid socijalne razmene. Zato ne iznenađuje što se u laičkom viđenju adolescencija tretira ne samo kao period burnih razvojnih promena, već i kao period neprestanih i intenzivnih konflikata. Za razliku od laičke javnosti koja je odavno prepoznala važnost konflikta u ovom životnom periodu, naučna javnost je dugi niz godina konflikte u adolescenciji, naročito vršnjačke konflikte, zanemarivala kao empirijsko polje proučavanja. Zbog toga postoji relativno mali broj istraživanja u kojima su ispitivane karakteristike i efekti sukoba sa vršnjacima u adolescenciji.

Jedan od razloga zapostavljanja ovog polja istraživanja jeste neadekvatno konceptualno razgraničenje u odnosu na srodne pojmove, pre svega agresiju (Shantz, 1987). Konflikti su godinama bili poistovećivani sa agresijom i dok su razvoj i regulacija agresivnog ponašanja privlačili pažnju, kako teoretičara tako i istraživača, konflikti su neopravdano ostali na marginama istraživačkih interesovanja. Osim sa agresijom, konflikti su izjednačavani i sa intenzivnim afektima, pri čemu je samo mali broj konflikata zaista praćen jakim besom. Posledica neadekvatne konceptualizacije je i korišćenje širokog određenja pojma konflikta od strane pojedinih istraživača. Konflikt je u pojedinim istraživanjima istovremeno definisan kao zadirkivanje, razlike u mišljenju, intenzivna ljutnja, svađa, rasprava i udaranje (na primer: Montemayor, 1982) ili kao neslaganje, verbalni sukob, emocionalna rasprava i fizička tuča (na primer: Opatow, 1991). Tek u proteklih desetak godina su istraživači, koji proučavaju konflikte među decom i adolescentima, uspostavili konsenzus da je suprotstavljanje centralna definišuća odlika konflikta (Jensen-Campbell i dr., 1996). U istraživanjima novijeg datuma konflikt se sve češće određuje kao oblik socijalne razmene između dve osobe u kojoj dolazi do otvorenog i uzajamnog suprotstavljanja ciljeva, a koje se manifestuje kroz ponašanje u vidu suprotstavljenih izjava i akcija (Laursen, 1996 i 1998).

Uz nedovoljan broj istraživanja, drugi problem koji se javlja u ovoj oblasti je raznorodnost istraživanja i istraživačkih pristupa. Sam po sebi konflikt je složen konstrukt, tako da su različiti istraživači proučavali različite komponente konflikta, a integrativna istraživanja konflikata, u kojima se istovremeno zahvata više komponenti konflikta su retka (Murphy & Eisenberg, 2001).

S obzirom na to ko je glavni izvor podataka o konfliktu, tj. iz koje vizure se konflikt posmatra, razlikuju se dva najčešće korišćena pristupa u istraživanjima konflikata među decom i mladima – unutrašnji i spoljašnji pristup (Hartup, 1992). Unutrašnji pristup u proučavanju konflikata se zasniva na korišćenju ispitanika (dece i

adolescenata) kao glavnog izvora podataka, pri čemu se od njih traže različiti tipovi izveštaja, zavisno od toga da li se u istraživanju koriste hipotetičke konfliktne situacije ili se ispituju aktuelni konflikti. Spoljašnji pristup u proučavanju konflikata se zasniva na korišćenju posmatrača kao glavnog izvora za dobijanje podataka, pri čemu se samo posmatranje može odvijati u prirodnim i laboratorijskim uslovima. Ovaj pristup se češće primenjuje za proučavanje konflikata među decom, dok ovakvih studija na adolescentnom uzrastu gotovo i da nema (Borbely, 2005; Verbeek i dr., 2000).

Zbog raznorodnosti istraživanja i istraživačkih pristupa veoma je teško sumirati rezultate dosadašnjih istraživanja u ovoj oblasti. Pokušaćemo da izdvojimo neke od nalaza koji su relevantni za naš rad. Rezultati istraživanja pokazuju da je učestalost konflikata veća u odnosima sa članovima porodice nego u drugim socijalnim odnosima (Adams & Laursen, 2001; Furman & Buhrmester, 1982; Laursen, 1993a; Laursen, 1995; Montemayor, 1982;). Na nivou porodice konflikti sa majkom, braćom i sestrama su tri puta češći nego konflikti sa ocem (Montemayor & Hanson, 1985). U konfliktima sa članovima porodice su prisutniji snažni afekti, a naročito je intenzitet afekta jak u dijadi majka-ćerka (Montemayor, 1982). Za razliku od konflikata sa roditeljima, konflikti sa prijateljima su praćeni nižim nivoom negativnog afekta (Adams & Laursen, 2001, Laursen, 1993a). U konfliktima sa roditeljima nadmetanje je dominirajuća strategija rešavanja sukoba (Laursen i Collins, 1994; Adams & Laursen, 2001; Laursen, 1993b), dok preovlađujuća strategija rešavanja sukoba sa vršnjacima nije ista na svim uzrastima. Rezultati meta analize (Verbeek i dr. 2000; Laursen i dr. 2001) pokazuju da deca (uzrasta od 2 do 10 godina) vršnjačke sukobe obično rešavaju uz primenu prinude, da adolescenti (uzrasta od 11 do 18 godina) primenjuju i prinudu i pregovaranje, a mladi odrasli (uzrasta 19-25 godina) se češće oslanjaju na pregovaranje i prestanak angažovanja. Što se ishoda konflikata tiče, u prijateljskim odnosima češće dolazi do postkonfliktne interakcije i poboljšanja odnosa nakon konflikta (Laursen, 1993a), dok su konflikti na relaciji roditelji-deca u većoj meri praćeni negativnim afektom nakon završetka konfliktne epizode i dobitnik-gubitnik ishodom (Adams & Laursen, 2001).

Još jedna osobenost razvojnih istraživanja konflikata dece i mladih je da su ona ostala *izolovano polje proučavanja*, koje nema mnogo dodirnih tačaka sa istraživanjima interpersonalnih sukoba u socijalnoj psihologiji. Istraživanja interpersonalnih sukoba u socijalnoj i razvojnoj psihologiji odvijala su se i još se odvijaju na dva paralelna koloseka, a upravo bi povezivanje ove dve, odvojeno tretirane naučne oblasti, doprinelo da se bolje sagledaju mehanizmi na kojima počiva socijalizacijska funkcija vršnjačkih sukoba u detinjstvu i adolescenciji.

PROBLEM I CILJ ISTRAŽIVANJA

Širi problem koji je istraživan u ovom radu je socijalizacijska funkcija konflikata u vršnjačkim odnosima tokom perioda rane i srednje adolescencije. Istraživanje je eksplorativnog karaktera. Njegov osnovni cilj je da doprinese ukupnom razumevanju značaja vršnjačkih konflikata u adolescenciji, tako što će pružiti početni odgovor na pitanje potencijalne uloge vršnjačkih konflikata u individualnom razvoju.

U skladu sa tim, cilj istraživanja je bio da utvrdi distinktivne karakteristike konflikata sa vršnjacima kroz njihovo kontrastiranje sa konfliktima u drugim, za adolescente značajnim inepersonalnim odnosima, kao što su odnosi sa roditeljima, braćom i sestrama, prijateljima, partnerima i nastavnicima. Poređenje je izvedeno u odnosu na sledeće karakteristike konflikta: učestalost javljanja konflikta, sadržaj konflikta, iniciranje konflikta, važnost predmeta sukoba i druge strane u sukobu, strategije rešavanja sukoba, afektivni intenzitet tokom konflikta i trajanje konflikta.

Varijable

U ovom istraživanju korišćena je operacionalna definicija konflikta koju je prva predložila Šancova, a dalje razradio Lørsen (Shantz, 1987; Laursen, 1993a i 1993b). Ovi autori konflikt određuju kao oblik socijalne razmene između dve osobe u kojoj dolazi do otvorenog i uzajamnog suprotstavljanja ciljeva, a koje se manifestuje kroz ponašanje u vidu suprotstavljenih izjava i akcija.

Elementi konflikta koji se odnose na njegove distinktivne karakteristike - učestalost u različitim tipovima socijalnih odnosa i zbog različitih konfliktnih sadržaja, iniciranje konflikta, važnost predmeta sukoba i druge strane u sukobu, strategija rešavanja sukoba, afektivni ton tokom konflikta i trajanje konflikta u ovom istraživanju imaju status zavisnih varijabli. Pošto je u ovoj studiji analizirano u kojoj meri karakteristike konflikata zavise od tipa interpersonalnog odnosa, tip interpersonalnog odnosa ima status nezavisne varijable. Kontrolne varijable u istraživanju su bile karakteristike stanovanja i školovanja (region, veličina naselja, vrsta škole i školski uspeh), karakteristike ispitanikove porodice (obrazovni i ekonomski status roditelja i struktura porodice) i karakteristike socijalne mreže ispitanika (vršnjačka socijalna mreža, prijateljski odnosi, partnerski odnosi).

Procedura istraživanja i instrumenti

Za prikupljanje podataka o aktuelnim konfliktima adolescenata korišćena je metoda retrospekcije konfliktnih epizoda. Različite varijacije ove metode se obično koriste kada se ispituju aktuelni konflikti dece i mladih (na primer: Laursen, 1993a; Laursen & Kaplas, 1995; Montemayor & Hanson, 1985; Murphy & Eisenberg,

1996; Murphy & Eisenberg, 2001; Raffaelli, 1992; Raffaelli, 1997). Suština metode retrospekcije sastoji se u tome da se od ispitanika traži prisećanje – retrospekcija svih konflikata u kojima su učestvovali tokom određenog vremenskog perioda, pri čemu se samo određenje konflikta i vremenski interval za koji se traži prisećanje razlikuje od istraživača do istraživača.

U ovom radu zahtev za retrospekcijom konfliktnih epizoda je bio ograničen na *vremenski period od nedelju dana*, koji smatramo optimalnim intervalom za dobijanje validnih podataka o aktuelnim sukobima. Ovaj vremenski interval je, s jedne strane, dovoljno dug da zahvati konfliktnu epizodu koje se ne javljaju na dnevnoj osnovi i da neutrališe efekat razlika u konfliktnim epizodama koje mogu nastati usled preovlađujućih aktivnosti tokom određenih dana u nedelji (recimo radnih dana i vikenda), a s druge strane, dovoljno kratak da obezbedi bogatstvo i, pre svega, tačnost prisećanja konfliktnih epizoda na čemu insistiraju pojedini autori (Collins & Laursen, 1994; Laursen, 1993a; Laursen & Kaplas, 1995).

Podaci su prikupljeni uz pomoć tri merna instrumenta. Pomoću *Upitnika o karakteristikama ispitanika* prikupljeni su socio-demografski podaci, podaci o strukturi porodice i vršnjačkoj socijalnoj mreži. Ovaj upitnik sadrži ukupno 12 pitanja zatvorenog tipa.

Učestalost konflikata u različitim tipovima socijalnih odnosa i učestalost konflikata zbog različitih razloga (različitih konfliktnih sadržaja) ispitivana je uz pomoć *Inventara konfliktnih sadržaja*. U svojoj finalnoj formi Inventar konfliktnih sadržaja sadrži listu od 50 razloga/konfliktnih sadržaja zbog kojih se mladi u ranoj i srednjoj adolescenciji, obično sukobljavaju sa svojim vršnjacima, nastavnicima i u porodici. Radi lakše interpretacije razlozi su grupisani u 9 konfliktnih područja (polja): lični izbori, raspodela resursa, neispunjavanje obaveza, kršenje konvencija, narušavanje odnosa, crte ličnosti, doživljaj nepravde, provociranje i briga o zdravlju.

Ostale distinktivne karakteristike konflikta (iniciranje sukoba, važnost predmeta sukoba i druge strane u sukobu, strategije rešavanja sukoba, afektivni ton tokom sukoba, trajanje sukoba) ispitivane su uz pomoć *Upitnika o karakteristikama konflikta*. Ovaj upitnik ukupno sadrži 6 pitanja zatvorenog tipa.

O svojim sukobima ispitanici su izveštavali u tri sukcesivna koraka. Prvo su za svaki od 50 razloga iz Inventara konfliktnih sadržaja odredili da li su se zbog tog razloga sukobili ili nisu u proteklih nedelju dana. Zatim su za izdvojene razloge specifikovali sa kim su se sve sukobili i koliko puta. Nakon toga je od ispitanika traženo da izdvoje tri najčešća sukoba iz protekle nedelje, koje su zatim detaljno analizirali uz pomoć *Upitnika o karakteristikama konflikta*.

Zadavanje mernih instrumenata je sprovedeno grupno, tokom časova redovne nastave. Samo ispitivanje je trajalo dva školska časa. U svakoj grupi ispitivanje su realizovali glavni ispitivač i pomoćnik ispitivača (glavni ispitivači su bili nadležni da na standardizovan način vode proceduru ispitivanja, dok su pomoćnici ispitivača bili isključivo zaduženi za podelu i prikupljanje upitnika). Svaki par ispitivača je bio polno mešovit, kako bi se učenicima obezbedili adekvatni modeli za identifikaciju tokom ispitivanja. Ispitivanjem su obuhvaćeni učenici koji su, nakon informisanja o prirodi istraživanja, izrazili spremnost da učestvuju u istraživanju i dobili saglasnost

svojih roditelja, a koji su odgovarali kriterijumima postavljenim za izbor uzorka. Ispitivanje je bilo anonimno.

Uzorak

Istraživanje je realizovano je na kvotnom uzorku. Prilikom određivanja strukture uzorka vođeno je računa o sledećim parametrima: oblast (severna Srbija, centralna Srbija, jugozapadna Srbija i jugoistočna Srbija), region (područja školskih uprava Ministarstva prosvete Republike Srbije), veličina grada (mali, srednji i veliki gradovi) i tip škole (osnovna gradska, osnovna prigradska, osnovna seoska, gimnazija i srednja stručna škola). Ispitivanje je realizovano u 24 škole iz 11 gradova (Subotica, Bačka Palanka, Zrenjanin, Beograd, Loznica, Požega, Novi Pazar, Jagodina, Zaječar, Niš, Vranje). Ukupno je ispitano 562 učenika (Tabela 1).

Tabela 1: Struktura uzorka

		muški		ženski		ukupno	
		f	%	f	%	f	%
mladi 264 (49.8%)	prigradska OŠ	34	12.9	36	13.5	70	13.2
	seoska OŠ	32	12.2	30	11.2	62	11.7
	gradska OŠ	66	25.1	66	24.7	132	24.9
stariji 266 (50.2%)	srednja stručna	66	25.1	68	25.5	134	25.3
	gimnazija	65	24.7	67	25.1	132	24.9
Total		263	49.6	267	50.4	530	100.0

Nakon obavljenog ispitivanja, iz uzroka su isključeni učenici koji su naveli da nisu iskreno odgovorili na više od polovine ili na sva pitanja iz Inventara konfliktnih sadržaja i/ili Upitnika o karakteristikama konflikta (11 učenika). Takođe, jedan broj ispitanika je neispravno ili nepotpuno popunio ove upitnike (21 učenik), tako da su i oni isključeni iz uzroka. Time je u konačnom uzorku ostalo ukupno 530 učenika.

Ispitivanjem su obuhvaćene dve uzrasne grupe – mlađa i starija adolescentska grupa. Prosek godina u mlađoj grupi iznosio je 12.63, a u starijoj 16.62. Uzorak je obuhvatio približno jednak broj učenika iz osnovne i srednje škole, kao i ispitanika muškog i ženskog pola.

REZULTATI

Učestalost konflikata

U istraživanju su korišćena dva pokazatelja učestalosti sukoba. Prvi pokazatelj je *učestalost konflikata u različitim tipovima socijalnih odnosa*, odnosno prosečan broj sukoba sa vršnjacima, prijateljima, romantičnim partnerom, braćom/sestrama i nastavnicima u vremenskom intervalu od nedelju dana. Drugi pokazatelj je *učestalost konflikata zbog različitih konfliktnih sadržaja*, odnosno prosečan broj sukoba u različitim konfliktnim područjima, takođe u vremenskom intervalu od nedelju dana.

Jednofaktorskom analizom varijanse ($F/5=24.36$; $p<0.001$) utvrđeno je da postoje statistički značajne razlike u učestalosti javljanja konflikata u različitim tipovima interpersonalnih odnosa (tabela 2). Najčešći su sukobi sa roditeljima i sa braćom/sestrama, a zatim sa vršnjacima. Znatno su ređi sukobi sa prijateljima i mladićem/devojkom, dok su najređi sukobi sa nastavnicima.

Tabela 2: Učestalost konflikata u različitim tipovima interpersonalnih odnosa

	AS	SD	N
vršnjaci	13.70	69.67	530
prijatelji	3.85	30.5	530
partner	6.87	43.65	530
nastavnici	1.51	9.28	530
roditelji	47.17	191.73	530
braća i sestre	21.94	67.79	530

Na osnovu Tabele 2 može se uočiti da se adolescenti u toku jedne nedelje sa roditeljima sukobe u proseku oko 47 puta, sa braćom i sestrama 22 puta, a sa vršnjacima 14 puta. Sa svojim romantičnim partnerom adolescenti se u proseku sukobljavaju 7 puta nedeljno, sa prijateljima 4 puta, a sa nastavnicima 1-2 puta. Ukoliko uopštimo ove podatke dobijamo da se adolescenti u proseku sukobe 95 puta tokom vremenskog intervala od nedelju dana, što na dnevnom nivou iznosi 13.6 sukoba.

Takođe, jednofaktorskom analizom varijanse ($F/8=13.1$; $p<0.001$) je utvrđeno, da postoje statistički značajne razlike u učestalosti izbijanja konflikata u različitim konfliktnim područjima. Podaci pokazuju da su najčešći sukobi zbog narušavanja odnosa, neispunjavanja obaveza i raspodele resursa, a najređi zbog brige o zdravlju i doživljaja nepravde (pogledati Tabelu 3).

Tabela 3 : Učestalost konflikata u različitim područjima sukobljavanja

	AS	SD	N
Lični izbori	12.24	60.77	530
Raspolaganje resursima	16.41	59.59	530
Neispunjavanje obaveza	17.37	67.29	530
Kršenje pravila	9.9	45.57	530
Narušavanje odnosa	18.61	84.9	530
Crte ličnosti	5.81	28.55	530
Doživljaj nepravde	3.15	21.13	530
Provokacije	9.79	39.75	530
Briga o zdravlju	1.76	8.9	530

Adolescenti se tokom jedne nedelje, u proseku, sukobe od 18 do 16 puta zbog narušavanja odnosa, neispunjavanja obaveza i raspolaganja resursima, što znači da su odnosi, obaveze i resursi glavna konfliktna područja. Provokacije su nešto manje zastupljena, ali veoma važna oblast sukobljavanja. Zbog razloga kao što su vređanje, zadirkivanje, neumesne šale, namerno provociranje i dr., adolescenti se u vremenskom intervalu od jedne nedelje, u proseku, sukobljavaju oko 10 puta, što znači više od jedanput dnevno.

Iniciranje konflikta

Sukob možemo posmatrati kao vremensku sekvencu koja ima svoj početak, trajanje i kraj. Događa se da u nekim slučajevima ova početna faza konflikta promakne pažnji učesnika u sukobu i da se oni nađu «na sred bojnog polja», a da nisu ni primetili kako je do sukoba došlo, niti ko ga je započeo. Takođe, učesnici u sukobu često imaju doživljaj da je upravo druga strana ta koja je inicirala konflikt i da su oni bili uvučeni u sukob mimo svoje volje. Zbog toga je jedna od bitnih karakteristika konflikta opažanje sopstvenog doprinosa u nastanku sukoba i udela druge strane.

Hi kvadrat testom ($\chi^2/10=43.7$; $p<0.001$) je utvrđeno da postoji povezanost između tipa interpersonalnog odnosa i percepcije iniciranja konflikta. Na osnovu Tabele 4 uočljivo je da u sukobima sa vršnjacima, najveći broj adolescenata pripisuje drugoj strani započinjanje sukoba. Sličan trend prisutan je i kada su u pitanju sukobi sa roditeljima i sukobi sa braćom/sestrama. Sa druge strane, odgovornost za započinjanje konflikta sa prijateljima, partnerima i nastavnicima je prilično ujednačena u percepciji ispitanika.

Tabela 4 : Započinjanje konflikta i tip interpersonalnog odnosa

	ispitanik- <i>ca</i>	druga osoba	podjednak doprinos	Total	
Tip odnosa	vršnjaci	48	158	64	270
	prijatelji	7	15	20	42
	partner	19	24	16	59
	nastavnik	9	9	10	28
	roditelji	147	336	162	645
	braća/ sestre	113	184	163	460
Total	343	726	435	1504	

Važnost predmeta sukoba i važnost druge strane u sukobu

Važnost predmeta sukoba označava procenu značaja koji dati razlog sukobljavanja ima za osobu. Što se predmet sukoba smatra značajnijim, utoliko će osobi koja je u konfliktu biti važnije da u sukobu postigne ono što želi tj. da ostvari cilj zbog kojeg je i započela sukob. Za ispitivanje procene važnosti predmeta sukoba u ovom istraživanju je korišćena četvorostepena skala (gde je broj jedan označavao najveću, a broj 4 najmanju važnost), odnosno, razlikovana su četiri nivoa intenziteta važnosti predmeta sukoba. To znači da je predmet sukoba mogao da bude procenjen kao veoma važan, važan, nevažan ili veoma nevažan.

Jednofaktorska analiza varijanse ($F/5,15/=6.53$; $p<0.001$) pokazuje da je važnost razloga sukoba povezana sa tipom interpersonalnog odnosa u kojem se sukob odvija, tj. sa osobom sa kojom je ispitanik u konfliktu. Na osnovu Tabele 5 je vidljivo, da su kao najznačajniji razlozi procenjeni oni zbog koji dolazi do sukoba sa romantičnim partnerom i sa nastavnicima (Najmanja prosečna vrednost označava najvažniji predmet sukoba). Zatim, po važnosti predmeta sukoba, slede konflikti sa prijateljima i vršnjacima. Kao najmanje važni procenjeni su razlozi, zbog kojih dolazi do sukoba sa roditeljima i braćom/ sestrama.

Tabela 5 : Procena važnosti predmeta sukoba i tip interpersonalnog odnosa

	Važnost predmeta sukoba			
	N	AS	SD	
Tip odnosa	vršnjaci	270	2.13	0.83
	prijatelji	42	1.95	0.88
	partner	59	1.71	0.77
	nastavnik	28	1.75	0.97
	roditelji	645	2.18	0.87
	braća i sestre	460	2.25	0.80
	Total	1504	2.16	0.83

Važnost druge strane u sukobu odnosi se na značaj koji osoba, koja je u konfliktu, pripisuje drugoj strani u sukobu. Kada se druga strana u sukobu procenjuje kao važna, obično se u većoj meri uvažavaju njeno mišljenje, stavovi, želje i potrebe, nego kada se procenjuje kao nevažna. Takođe, u većoj meri se vodi računa i o očuvanju dobrih odnosa sa drugom stranom. Za ispitivanje procene važnosti druge strane u sukobu, u ovom istraživanju, je korišćena četvorostepena skala (gde je broj jedan označavao najveću, a broj 4 najmanju važnost), odnosno, razlikovana su četiri nivoa intenziteta važnosti druge strane. Što znači da je druga strana mogla da bude procenjena kao veoma važna, važna, nevažna ili veoma nevažna.

Jednofaktorska analiza varijanse ($F/4,15/=93.21$; $p<0.001$) pokazuje da je procena važnosti druge strane u sukobu povezana sa tipom interpersonalnog odnosa tj. osobom sa kojom je ispitanik u konfliktu. U kontekstu sukobljavanja, za adolescenta su partner i roditelji najvažnije osobe, a zatim po važnosti slede braća/sestre i prijatelji. Kao najmanje značajni u sukobu procenjeni su vršnjaci, a naročito nastavnici (pogledati Tabelu 6).

Tabela 6 : Procena važnosti druge strane u sukobu i tip odnosa

		Važnost osobe		
		N	AS	SD
Tip odnosa	vršnjaci	270	2.28	0.85
	prijatelji	42	1.52	0.55
	partner	59	1.27	0.52
	nastavnik	28	2.79	0.99
	roditelji	645	1.30	0.64
	braća i sestre	460	1.47	0.73
	Total	1504	1.56	0.81

Strategije rešavanja konflikta

Strategije rešavanja konflikta predstavljaju ponašanje strana u konfliktu koje dovodi do prestanka konflikta. Iako postoji veći broj mogućih strategija ponašanja u sukobu, ove strategije se obično svode na manji broj osnovnih kategorija. U ovom istraživanju ispitivano je u kojoj meri ispitanici, u različitim tipovima interpersonalnih odnosa, koriste sledeće strategije rešavanja sukoba: (1) *nadmetanje* - upotreba moći da bi se ostvarili sopstveni zahtevi i insistiranje na sopstvenim željama (potrebama); (2) *popuštanje* - olako prihvatanje zahteva druge strane i uvažavanja želja (potreba) druge strane; (3) *kompromis* - delimično popuštanje i odustajanje od sopstvenih zahteva i želja (potreba), uz istovremeno traženje da druga strana to isto uradi; (4) *rešavanje problema* - pregovaranje sa drugom stranom kako bi se došlo do optimalnog rešenja tj. obostranog zadovoljenja želja i potreba; (5) *izbegavanje/dezangažovanje* - prekidanje razgovora, skretanje razgovora ili menjanje teme

razgovora, ignorisanje zahteva i želja druge strane, uz istovremeno zanemarivanje sopstvenih želja i potreba; (6) *posredovanje* - traženje pomoći za rešavanje sukoba od treće, neutralne strane.

Hi kvadrat testom ($\chi^2/25=106.61$; $p<0.001$) je utvrđeno da postoji povezanost između tipa interpersonalnog odnosa i strategija koje ispitanici koriste za rešavanje konflikta. Nadmetanje je strategija koju adolescenti najviše koriste u konfliktima sa vršnjacima, roditeljima i braćom/sestrama (Tabela 7).

Tabela 7 : Strategije rešavanja konflikta i tip interpersonalnog odnosa

		Strategija rešavanja					Total	
		Nadmetanje	Kompromis	rešavanje problema	Posredovanje	Popuštanje		Izbegavanje
Tip odnosa	vršnjaci	99	49	67	18	8	29	270
	prijatelji	12	9	15	3	2	1	42
	partner	18	14	21	1	0	5	59
	nastavnik	13	1	6	2	3	3	28
	roditelji	203	97	172	16	109	48	645
	braća/sestre	172	60	108	49	37	34	460
Total		517	230	389	89	159	120	1504

Posle nadmetanja, najčešće korišćene strategije su rešavanje problema i kompromis, a jedino je u konfliktima sa roditeljima prisutnije popuštanje. U konfliktima sa prijateljima i partnerima se, u odnosu na ostale strategije, češće koriste postupci koji vode smirivanju sukoba (rešavanje problema i kompromis), dok se sukobi sa nastavnicima ne izdvajaju po upotrebi neke od strategija.

Kada se objedine strategije u kojima je zastupljena upotreba moći kao način rešavanja sukoba (nadmetanje i popuštanje) i strategije u kojima su prisutni elementi pregovaranja i saradnje (rešavanje problema i kompromis) dobija se unekoliko različita slika. Adolescenti u konfliktima sa vršnjacima, roditeljima i braćom/ sestrama skoro u podjednako meri koriste strategije koje se zasnivaju na upotrebi moći i strategije koje se zasnivaju na saradnji i pregovaranju. Konflikte u kojima je prisutno izbegavanje i traženje pomoći treće strane su malobrojni u adolescenciji.

Afektivni ton tokom konflikta

Afektivni ton tokom konflikta govori o doživljaju prijatnosti ili neprijatnosti koji osoba ima u vezi sa konfliktom tokom njegovog odvijanja. Za ispitivanje intenziteta afekta tokom konflikta u ovom istraživanju je korišćena petostepena skala (gde je broj jedan označavao najveću neprijatnost, a broj pet najveću prijatnost). Na

ovaj način registrovano je pet modaliteta osećanja tokom konflikta: veoma neprijatno, neprijatno, neutralno, prijatno i veoma prijatno osećanje.

Jednofaktorska analiza varijanse ($F/5,15/=2.99$; $p<0.01$) pokazuje da je afektivni ton u toku sukoba povezan sa tipom interpersonalnog odnosa u kojem se odvija sukob. Na osnovu Tabele 8 može se uočiti da su za adolescente najneprijatniji konflikti sa nastavnicima. Po neprijatnosti tokom dešavanja samog konflikta zatim slede konflikti sa partnerom i prijateljima. Konflikti koji se odvijaju u okviru porodice spadaju u nešto manje neprijatne sukobe, pri čemu su konflikti sa roditeljima više neprijatni, nego konflikti sa braćom i sestrama. U odnosu na konflikte u ostalim tipovima socijalnih odnosa, konflikti sa vršnjacima su najmanje neprijatni, prema procenama adolescenata.

Tabela 8 : Afektivni ton tokom konflikta i tip interpersonalnog odnosa

	N	AS	SD	
Osećanje tokom sukoba	vršnjaci	270	2.4	1.03
	prijatelji	42	2.19	0.94
	partner	59	2.17	0.91
	nastavnik	28	2.04	1.1
	roditelji	645	2.23	0.86
	braća i sestre	460	2.38	0.9
	Total	1504	2.3	.91

Trajanje sukoba

Trajanje konflikta označava dužinu trajanja date konfliktne epizode. U istraživanju je razlikovano šest nivoa trajanja konflikta, od kojih prva tri predstavljaju varijacije u trajanju među kratkim konfliktima, a druga tri nivoa zahvataju varijabilnost unutar grupe dugih konfliktata. Korišćene su sledeće kategorije: (1) *izraženo kratki konflikti* (konfliktne epizode koje traju manje od 5 minuta); (2) *kratki konflikti* (konfliktne epizode koje traju od 10 do 15 min); (3) *umereno kratki konflikti* (konfliktne epizode koji traju oko pola sata), (4) *umereno dugi konflikti* (konfliktne epizode koje traju do jednog sata); (5) *dugi konflikti* (konfliktne epizode koje traju nekoliko sati), i (6) *produženi konflikti* (konfliktne epizode koje traju nekoliko dana).

Hi kvadrat testom ($\chi^2/25/=127.93$; $p<0.001$) je utvrđeno da postoji povezanost tipa interpersonalnog odnosa sa trajanjem konflikta. Kada se pogledaju podaci iz Tabele 9 nameće se zaključak da svi konflikti u adolescenciji traju kratko. U sukobima sa roditeljima, braćom/sestrama i vršnjacima najzastupljeniji su izraženo kratki konflikti (koji traju manje od 5 minuta), kratki konflikti (koji traju od 10 do 15 minuta) i umereno kratki konflikti (koji traju pola sata). Sličan trend prisutan je i u sukobima sa prijateljima, partnerima i nastavnicima. U grupu kratkih konflikta

spada 3/4 ukupnih konflikata. Specifičnost sukoba sa vršnjacima i roditeljima je da se u ovim tipovima socijalnih odnosa javlja i manji broj produženih konflikata.

Tabela 9: Trajanje konflikta i tip interpersonalnog odnosa

		Trajanje konflikta					Total	
		manje od 5 min	10-15 min	pola sata	sat	nekoliko sati		nekoli- ko dana
Tip odnosa	vršnjaci	86	87	41	6	5	45	270
	prijatelji	12	16	6	3	0	5	42
	partner	6	11	13	5	5	19	59
	nastavnik	11	12	2	0	1	2	28
	roditelji	221	241	88	29	18	48	645
	braća i ses- tre	189	193	42	9	6	21	460
Total		525	560	192	52	35	140	1504

DISKUSIJA

Da bi se na pravi način razumela razvojna uloga koju vršnjački konflikti imaju u adolescenciji, neophodan je uvid u to kako adolescenti opažaju i doživljavaju konflikte u kojima učestvuju. Viđenje vršnjačkih sukoba, iz perspektive odraslih i adolescenata, se značajno razlikuje. Odrasli pokazuju tendenciju da vršnjačkim konfliktima u adolescenciji pripisuju preveliki ili premali značaj. Tako, na primer, pojedine načine postupanja u sukobu odrasli opažaju kao nasilne i ugrožavajuće, dok su oni za adolescente u domenu korektnog i fer ponašanja. Takođe, odrasli često vršnjačke konflikte adolescenata opažaju kao trivijalne i iracionalne, dok oni za adolescente mogu da imaju ogromnu važnost i duboko lično značenje (Opatow, 1991). Ispitujući adolescentski pogled na sukob, ovo istraživanje omogućava da se sagledaju razvojni trendovi u pogledu distinktivnih odlika vršnjačkih konflikata u adolescenciji, što je polazna osnova za razmatranje uloge koju vršnjački konflikti imaju u individualnom razvoju.

Rezultati dobijeni u ovom istraživanju pokazuju da vršnjački konflikti u adolescenciji imaju određene specifičnosti. Mada su ređi nego sukobi sa roditeljima i braćom/sestrama konflikti sa vršnjacima u adolescenciji su rasprostranjen fenomen. Adolescenti se sa svojim vršnjacima u toku jedne nedelje sukobe u proseku više od 13 puta, tj. skoro dva puta svakog dana. Nešto drugačiji rezultati u pogledu učestalosti sukobljavanja u različitim tipovima socijalnih odnosa dobijeni su u drugim studijama (na primer: Laursen, 1995; Laursen i Koplas, 1995): utvrđeno je da su se adolescenti najviše sukobljavali sa majkom, prijateljima i romantičnim partnerom; zatim su po učestalosti sledili sukobi sa braćom/sestrama i ocem, dok su sukobi sa vršnja-

cima, uz sukobe sa nastavnicima, bili najmanje zastupljeni. Dobijena razlika u pogledu učestalosti sukobljavanja sa vršnjacima, jednim delom može biti posledica razlika u metodologiji ispitivanja, kao i kulturoloških razlika koje postoje između sredina u kojima su istraživanja sprovedena.

Učestalost javljanja konflikta u jednom interpersonalnom odnosu, sama po sebi, nije najrelevantniji pokazatelj kvaliteta i održivosti odnosa, kao ni potencijalne razvojne funkcije konflikta (Perry i sar., 1992). U odnosu na učestalost odigravanja konflikta, značajniji izvor informacija o vršnjačkim konfliktima su razlozi zbog kojih do njih dolazi, afektivni ton koji ih prati i strategije koje se koriste prilikom njegovog rešavanja. Rezultati dobijeni u ovom istraživanju pokazuju da se adolescenti sa vršnjacima najčešće sukobljavaju zbog razloga koji pripadaju području narušavanja odnosa i provokacija i to zbog nepoštovanja razlika u mišljenju, neiskrenosti, ogovaranja i cinkarenja. Šta nam ovi razlozi sukobljavanja govore o vršnjačkim odnosima i vršnjačkim konfliktima u adolescenciji?

Razlike u mišljenju i nametanje mišljenja, kao predmet sukoba su značajne iz više razloga. One od adolescenta, s jedne strane, zahtevaju da se suprotstavi tuđem mišljenju i da ume da izloži, obrazloži i zastupa sopstvene stavove i mišljenja, a sa druge strane, od njega traže i da promeni svoju tačku gledišta i uzme u obzir i perspektivu razmišljanja druge osobe, da se decentrira, kako bi mogao da razume i shvati u čemu se sastoji suština različitosti mišljenja. Zbog toga se kroz suprotstavljanje i ukrštanje mišljenja sa vršnjacima u situaciji sukoba, praktikuju, uvežbavaju i unapređuju važne socijalne i kognitivne sposobnosti i veštine (između ostalog, sposobnost zauzimanja različitih perspektiva, veština zastupanja sopstvenog stanovišta i veština debatovanja, a u nekim slučajevima i veština vođenja dijaloga, kao i sposobnost logičkog i argumentovanog rezonovanja). Ostali razlozi sukobljavanja iz ovog područja više govore o tome šta su, na adolescentnom uzrastu, razvojno relevantne teme u odnosima sa vršnjacima (pogledati u Petrović, 2008). Drugo polje razloga zbog kojih se adolescenti najčešće sukobljavaju sa svojim vršnjacima je polje provokacija. Od razloga koje smo klasifikovali u ovo polje, najviše sukoba sa vršnjacima nastaje zbog zadirkivanja i neumesnih šala, namernog provociranja i vredanja, psovanja i govorenja ružnih reči. Ovakvi rezultati su zabrinjavajući jer je prisutna opasnost da se iz ovog polja sukobljavanja lako sklizne u agresiju i vršnjačko nasilje.

Razlozi zbog kojih dolazi do sukoba sa vršnjacima spadaju u red umereno značajnijih razloga (po proceni značajnosti nalaze se iza razloga sukobljavanja sa partnerom, nastavnicima i prijateljima). Posle nastavnika, vršnjaci su za adolescente najmanje značajne osobe u sukobu. U odnosu na konflikte u ostalim tipovima socijalnih odnosa, konflikti sa vršnjacima su za adolescente najmanje neprijatni i većina njih je kratkotrajna. Takođe, zanimljivi su nalazi da se u konfliktima sa vršnjacima druga strana prvenstveno opaža kao inicijator sukoba, kao i da je popuštanje najmanje, a nadmetanje najviše zastupljena strategija rešavanja sukoba sa vršnjacima.

Konflikti u bliskim vršnjačkim odnosima (partnerski i prijateljski odnosi) se u pogledu pojedinih karakteristika razlikuju od konflikata sa ostalim vršnjacima. Između ostalog, sukobi u partnerskim odnosima su duplo ređi nego sukobi sa vršnja-

cima (adolescenti se sa svojim romantičnim partnerom u proseku sukobe sedam puta u toku jedne nedelje). Još manji broj sukoba prisutan je u prijateljskim odnosima (u proseku 4 konflikta nedeljno). Razlozi zbog kojih dolazi do sukoba sa romantičnim partnerima spadaju među najvažnije razloge, kao što i partner za adolescente predstavlja jednu od najvažnijih osoba u sukobu. S druge strane, razlozi zbog kojih dolazi do sukoba sa prijateljima su srednje važni, a prijateljima se u konfliktu, takođe, pridaje srednja važnost. Ljubomora, retko viđanje, neiskrenost, neopravdane optužbe i nepoštovanje dogovora su najčešći razlozi zbog kojih dolazi do konflikata sa romantičnim partnerima, dok su najčešći razlozi sukobljavanja sa prijateljima izbor mesta izlaska i izbor muzike/filmova, nepoštovanje razlika u mišljenju, nepoverenje i retko viđanje. U konfliktima sa prijateljima i partnerima, češće se nego druge strategije, koriste postupci koji vode smirivanju sukoba (rešavanje problema i kompromis).

Iz ovih specifičnosti vršnjačkih konflikata proizilazi i njihov razvojni potencijal. Sukobi sa vršnjacima su sukobi sa ravnopravnim partnerima, jer je moć u vršnjačkim odnosima približno podjednako distribuirana. Vršnjački odnosi spadaju u odnose koji su dobrovoljni i zbog toga se održavaju jedino ukoliko su obostrano nagrađujući. Manje su bliski nego odnosi sa prijateljima i romantičnim partnerima, pa je u njima prisutan manji oprez u ponašanju jer je i strah od razgradnje veze manje. Može se zaključiti da u vršnjačkim konfliktima razlog sukobljavanja, tj. važnost predmeta sukoba, u većoj meri određuje izbor strategija rešavanja sukoba, nego važnost druge strane u sukobu. Takođe, pošto je briga za drugu stranu mala, u vršnjačkim sukobima se više insistira na ostvarenju sopstvenih ciljeva. Vršnjački konflikti se odvijaju „izvan okrilja odraslih“, tako da u konfliktima sa vršnjacima adolescenti mogu da koriste i isprobaju strategije koje, zbog upliva roditelja, nisu u mogućnosti da koriste kada se sukobljavaju sa braćom i sestrama. Konflikti sa vršnjacima su, pre svega, mesto gde adolescenti praktikuju suprotstavljanje i zastupanje sopstvenih stavova, što predstavlja «usputnu stanicu» na putu osvajanja autonomije u odnosu sa roditeljima. Proklizavanje u pravcu korišćenja agresivnih strategija rešavanja sukoba je potencijalna opasnost koju vršnjački konflikti nose u sebi. Roditelji nisu tu da posreduju, a strah od razgradnje veze ne postoji kao brana.

S obzirom da se pojedine karakteristike i efekti konflikata u bliskim (prijatelji i romantični partner) i manje bliskim vršnjačkim odnosima (ostali vršnjaci) razlikuju, opravdano je pretpostaviti i da se njihova razvojna funkcija razlikuje. Dok su sukobi sa vršnjacima arena u kojoj adolescenti „u dvoboju“ sa ravnopravnim protivnicima uče kako da se izbore za ono što žele i kako da ne pristanu na ono što ne žele, u sukobima sa prijateljima i romantičnim partnerom adolescenti zapravo uče kako da koriste konstruktivne strategije rešavanja sukoba da bi očuvali postojeći prijateljski i partnerski odnos.

LITERATURA

- Adams, R., & Laursen, B. (2001). The Organization and Dynamics of Adolescent Conflict with Parents and Friends. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 97-110.
- Borbely, C. J., Graber, J. A., Nichols, T., & Brooks-Gunn, J. (2005). Sixth Graders' Conflict Resolution in Role Plays with a Peer, Parent and Teachers. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(4), 279-291.
- Collins, W. A., & Laursen, B. (1992). Conflict and relationships during adolescence. In: C. U. Shantz & W. W. Hartup (Eds.), *Conflict in child and adolescent development* (pp. 216-241). New York: Cambridge University Press.
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1992). Age and Sex Differences in Perceptions of Networks of Personal Relationships. *Child Development*, 63, 103-115
- Hartup, W. W. (1992). Conflict and friendship relations. In C. U. Shantz & W. W. Hartup (Eds.), *Conflict in child and adolescent development* (pp. 186-215). New York: Cambridge University Press.
- Jensen-Campbell, L. A., Graziano, W. G., & Hair, E. C. (1996). Personality and Relationships as Moderators of Interpersonal Conflict in Adolescence. *Merrill-Palmer Quarterly*, 42(1), 148-164.
- Laursen, B. (1993a). Conflict management among close peers. In B. Laursen (Ed.), *New direction for child development: No. 60, Close friendship in adolescence* (pp. 39-54). San Francisco: Jossey-Bass.
- Laursen, B. (1993b). The perceived impact of conflict on adolescent relationships. *Merrill-Palmer Quarterly*, 39, 535-550.
- Laursen, B. (1995). Conflict and Social Interaction in Adolescent Relationships. *Journal of Research on Adolescence*, 5(1), 55-70
- Laursen, B. (1996). Closeness and conflicts in adolescence peer relationships: Interdependence with friends and romantic partner. In W. M. Bukowski, A. F. Newcomb & W. W. Hartup (Eds.), *They company they keep: Friendship in childhood and adolescence* (pp. 186-210). New York: Cambridge Univ. Press.
- Laursen, B. (1998). Reconsidering changes in parent-child conflict across adolescence: A meta-analysis. *Child Development*, 69(3), 817-832.
- Laursen, B., & Collins, W. A. (1994). Interpersonal conflict during adolescence. *Psychological Bulletin*, 115, 197-209.
- Laursen, B., & Koplas, A. L. (1995). What's important about important conflicts? Adolescents' perceptions of significant daily disagreements. *Merrill-Palmer Quarterly*, 41, 536-553.
- Laursen, B., Finkelstein, B. D., & Betts, N. T. (2001). A developmental meta-analysis of peer conflict resolution. *Developmental Review*, 21, 423-449.
- Montemayor, R., & Hanson, E. (1985). A naturalistic view of conflict between adolescents and their parents and siblings. *Journal of Early Adolescence*, 5(1), 23-30.

- Montemayor, R. (1982). Relationship between Parent-Adolescent Conflict and the Amount of Time Adolescents Spend Alone with Parents and Peers. *Child Development*, 53(6), 1512-1519.
- Murphy, B. C., & Eisenberg, N. (1996). Provoked by a peer: Children's anger-related responses and their relations to social functioning. *Merrill-Palmer Quarterly*, 42, 103-124.
- Murphy, B. C., & Eisenberg, N. (2001). An Integrative Examination of Peer Conflict: Children's Reported Goals, Emotions and Behaviors. *Social Development*, 11(4), 534-557
- Opotow, S. (1991). Adolescent Peer Conflict: Implication for Students and for Schools. *Education and Urban Society*, 23(4), 416-441.
- Perry, D. G., Perry, L. C., & Kennedy, E.(1992). Conflict and the development of antisocial behavior. In C. U. Shantz & W. W. Hartup (Eds.), *Conflict in child and adolescent development* (pp. 301-329). New York: Cambridge University Press.
- Petrović, D. (2008). *Konflikti u vršnjačkim odnosima u adolescenciji: karakteristike i efekti*. Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu.
- Raffaelli, M. (1992). Sibling Conflict in Early Adolescence. *Journal of Marriage and the Family*, 54(3), 652-663.
- Raffaelli, M. (1997). Young Adolescent' Conflict with Siblings and Friends. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(5), 539-558.
- Shantz, C. U. (1987). Conflict between children. *Child Development*, 58, 283-305.
- Verbeek, P., Hartup, W. W., & Collins, A. (2000) Conflict Management in Children and Adolescents. In A. Fillippo (Ed.), *Natural Conflict Resolution* (pp. 34-53). Ewing: University of California Press.

ABSTRACT

SPECIFICITY OF PEER CONFLICTS IN ADOLESCENCE

Danijela Petrović

Department of Psychology, University of Belgrade

The results of the survey conducted on the sample of 530 adolescents are presented in this paper. The sample included two age groups (13 and 16 years). The research was realised in 11 town and 26 schools.

The method of the retrospection of the conflict contents, with one week retrospection interval, was used to research the perception of the conflict characteristics. The distinctive characteristics and the effects of the peer conflicts in adolescence have been identified by comparing them to the conflicts with friends, romantic partners, siblings and teachers.

According to the results peer conflicts have certain specificity. Although less frequent than conflicts with parents and siblings, the peer conflicts in adolescence are wider phenomenon – on average, the adolescents get in conflict with their peers more than 13 times in a week, almost twice in a day. The most frequent causes are teasing and inappropriate jokes, deliberate provoking, gossips, insults and not respecting the differences in opinion. Peers follow the teachers as the least important persons in the conflict. Compared to the conflicts in other types of the social relations, the conflicts with peers are the least uncomfortable. Yielding is the least, competition the most present resolution strategy in peer conflicts. As well as the most conflicts in this age conflicts with peers are short time episode.

Key words: *peer conflicts, adolescence, perception of conflict, conflict resolution strategies, interpersonal conflicts*